

## **Det talte ord er gælder**

### **Åbningstale – Formanden for Naalakkersuisut**

Ærede formand for Inatsisartut. Ærede medlemmer af Inatsisartut og Naalakkersuisut. Ærede grønlandere. Og ærede formand for Folketinget.

Først skal der lyde et stort velkommen til alle medlemmer af Inatsisartut. Det gælder både dem, der er blevet valgt ind for første gang, og dem, der har fået fornyet tillid fra vælgerne.

Jeg vil først og fremmest begynde med at udtrykke min oprigtige medfølelse, siden en af vort lands sønner, forhenværende Naalakkersuisut formand og Inatsisartut formand Hans Enoksen, gik bort i forgårs. Hans Enoksen har som folkevalgt arbejdet uafbrudt siden 1989, både som medlem af kommunalbestyrelsen og som medlem af Inatsisartut. Hans' arbejde er kendetegnet ved loyalitet, et godt humør og en gedigen trofasthed, og det er disse karakteregenskaber, han især vil blive husket for.

Mine tanker går til Hans' enke Aaliaraq Enoksen, hans børn, børnebørn og oldebørn. Vi sender vores dybeste kondolence.

Æret være Hans Enoksen's minde.

Det her er i sagens natur min første åbningstale til Inatsisartut som formand for Naalakkersuisut. Jeg føler mig beæret over den tillid, som befolkningen og Inatsisartut har vist mig og er meget bevidst om det ansvar, der følger med. Derfor står jeg her på landets fornemste talerstol med stor ydmyghed og taknemmelighed.

Valget til Inatsisartut tidligere på året var en vigtig påmindelse om den forpligtelse, vi har over for vores samfund. At stille op til valg og at blive valgt indebærer et ansvar. Ansvar er en del af det demokrati, vi alle er en del af, og som vi har pligt til at værne om og styrke gennem vores arbejde. Det ansvar tager vi i Naalakkersuisut på os.

I Naalakkersuisut er det vores klare mål at skabe et godt samarbejde med alle i Inatsisartut i de kommende år. Vi har som politikere en fælles interesse i at betjene vores samfund og vores befolkning. Det betyder ikke, at vi altid skal være enige, men det betyder, at vi alle skal bidrage. Vores forskelligheder kan være en styrke, hvis vi bruger dem konstruktivt.

Vi vil opfordre til, at vi sammen tør se ud over vores politiske uenigheder og søge løsninger, som er til gavn for hele landet. Det kræver mod og vilje at finde fælles fodslag. Men vi tror på, at vi kan løfte det ansvar i fællesskab. Vi skal altid huske på, at ingen af os er her for vores egen skyld. Vi er her på vegne af befolkningen. Vi er her på vegne af vores land.

---

### **Undskyld til kvinderne i spiralsagen**

Jeg vil gerne her i begyndelsen af denne tale se fortiden i øjnene og sætte et par ord på spiralsagen. I slutningen af august kom der langt om længe en undskyldning til kvinderne i spiralsagen. Det var på tide. Spiralsagen er et mørkt kapitel i vores historie. Alt for mange kvinder blev udsat for indgreb, der aldrig

burde være sket. I Naalakkersuisut føler vi med kvinderne, og vi forstår den sorg, vrede og mistillid, som denne sag har efterladt.

Undskyldningen er et vigtigt skridt, men den er ikke nok i sig selv. Vi skylder de berørte kvinder og hele vores samfund at komme helt til bunds i denne sag. Herhjemme har vi allerede besluttet, at de berørte kvinder skal have en økonomisk erstatning. Og det skal ikke være nogen hemmelighed, at vi har en klar forventning om, at man i Danmark når frem til den samme beslutning.

Ansaret er placeret. Sandheden er kommet frem. Tilbage er der kun at presse på for, at kvinderne bliver økonomisk kompenseret for de lidelser, som de har været igennem.

---

### **Vores drømme og vores ansvar**

Når vi i dag tager hul på et nyt Inatsisartut-år, skal vi gøre mere end blot at sikre, at vores land bliver drevet, som det plejer. Vi skal også turde drømme og udvikle. Vores samfund må aldrig gå i stå. Vi må aldrig affinde os med status quo. Vi skal have modet til at række ud efter en fremtid, hvor flere kan forsørge sig selv, flere kan tage ansvar for sig selv og hvor vi samtidig rækker hånden ud til dem, der har brug for det.

I Naalakkersuisut drømmer vi om et Grønland, hvor så mange som muligt oplever glæden ved at klare sig selv. Hvor det at have et arbejde, drive en virksomhed, tage en uddannelse eller yde et frivilligt bidrag bliver båret af stolthed over at bidrage til vores fællesskab. Vores land skal være et sted, hvor frihed og ansvar følges ad, og hvor vi som samfund aldrig glemmer dem, der står svagest.

Det kræver, at vi investerer i mennesker. I børns læring og trivsel. I unges uddannelse og udvikling. I voksne, der vil skifte spor. I ældre, der stadig har noget at give. Og i personer med handicap, som alt for ofte oplever barrierer i hverdagen. Grønland skal være et land, hvor alle får mulighed for at bidrage. Det er en styrke for hele samfundet, når alle mennesker uanset baggrund eller forudsætninger får mulighed for at bringe deres evner i spil og dermed føler sig som en del af fællesskabet. Min drøm og min forhåbning er, at vi sammen kan skabe et land, hvor alle får mulighed for at bidrage. Og hvor alle føler, at deres bidrag bliver anerkendt. Det er sådan, at vi kan skabe et stærkere og mere bæredygtigt Grønland.

Vi skal også sikre, at vores erhvervsliv har gode og stabile rammer. For det er erhvervslivet, der skaber arbejdspladser, udvikling og fremgang. Det gælder både de store selskaber og de små enkeltmandsvirksomheder. Det gælder iværksætterne med nye idéer, og det gælder de etablerede virksomheder, der hver dag løfter samfundet.

I forhold til erhvervsudvikling er turismen som et område med stort potentiale. Vi bor i et af verdens smukkeste lande, og flere og flere får øjnene op for det. Når turister besøger vores byer, bygder og fjorde, så giver det mulighed for både at tjene penge og for at formidle vores kultur, vores værdier og vores levevis. Vi skal derfor sikre, at væksten i turismen er bæredygtig og sker på en måde, hvor naturen, befolkningen og de lokale virksomheder får glæde af den.

Det er vores ansvar at sikre, at fiskeriet fortsat har gode rammevilkår, og at fiskerne bliver lyttet til. Vi skal styrke indtjeningen i hele værdikæden. Vi skal skabe plads til både kystnært fiskeri og erhvervsmæssig udvikling. Det ene udelukker ikke det andet.

Men selv et stærkt erhvervsliv kan ikke stå alene. Vi har også brug for et sundhedsvæsen, der fungerer. Uden tryghed og tillid til at kunne få hjælp i svære tider, så kan vi ikke bygge et stærkt samfund. Der må og skal ske forbedringer. Alt for mange oplever i dag lange ventetider og for lidt information. Det skaber usikkerhed og i nogle tilfælde utryghed. Vi har mange dygtige og dedikerede medarbejdere i sundhedsvæsenet. De skal have en tak for deres indsats. Men de fortjener bedre rammer. Befolkningen fortjener et system, der er tilgængeligt, effektivt og menneskeligt. Vi har et fælles ansvar for at genetablere tilliden og løfte kvaliteten. Det bliver ikke gjort på én dag, men det er en opgave, vi skal tage alvorligt og som vi sammen skal tage på os.

---

### **Politiske mål kræver mod, samarbejde og retning**

En ny koalition er ikke kun en ny sammensætning af partier. Det er en ny forpligtelse til at skabe fremskridt. Med koalitionsaftalen har partierne bag Naalakkersuisut sat en tydelig retning. Det handler ikke om løfter for løfternes skyld. Det handler om at sætte mål og om at være vedholdende nok til at forfølge dem.

Vi står i en tid, hvor det ikke er nok at forvalte. Vi må reformere. Vi må prioritere. Og vi må være ærlige om, at det bliver nødvendigt at træffe svære beslutninger. Vores samfundsøkonomi er under pres. Den demografiske udvikling betyder, at færre skal forsørge flere. Vi bliver således flere ældre og færre i arbejdsstyrken. Det kan vi ikke ignorere.

Derfor skal vi være modige. Ikke i ord, men i handling. Reformen er ikke en trussel mod velfærden. Reformen er en forudsætning for, at vi kan bevare den. Vi må og skal være ansvarlige nok til at leve op til den samfundskontrakt, vi har arvet fra vores forfædre. En samfundskontrakt om altid at efterlade et bedre samfund til dem, der kommer efter os.

Koalitionen har peget på flere vigtige områder, hvor der skal handles.

For det første skal vi sikre, at alle der kan arbejde, skal arbejde. Vi har brug for en langt højere arbejdsmarkedstilknytning. Alt for mange står uden for fællesskabet alt for længe. Det går ud over både livskvalitet og samfundsøkonomi. Vi skal reformere vores beskæftigelsesindsats, så den bliver mere individuel og virksomhedsrettet. Det skal altid kunne betale sig at tage et arbejde. Og vi skal have modet til at tage samtalen om, hvordan vi ændrer de systemer, der i dag fastholder for mange i passiv forsørgelse. Igen; alle der kan arbejde, skal arbejde. Samtidig skal vi styrke de erhvervsfaglige uddannelser og skabe tættere bånd mellem skoler, kommuner og erhvervsliv, så flere unge og voksne får en reel vej ind på arbejdsmarkedet.

For det andet skal vi styrke mulighederne for vores børn og unge. Der findes ikke nogen vigtigere

investeringer end dem, der kommer den næste generation til gode. Desværre er det fortsat sådan, at alt for mange børn og unge oplever mistrivsel, manglende stabilitet og svigt, hvilket medfører anbringelser, der både er ødelæggende for familierne og for samfundsøkonomien. Koalitionen har som mål at styrke daginstitutioner, så børnene oplever tryghed og nærvær. Vi vil styrke skolerne, så alle børn tilegner sig de grundlæggende kompetencer, der skal sikre, at de kan blive gode samfundsborgere, der er i stand til at bidrage til hele tiden at udvikle vores land. Vi vil arbejde for at flere unge gennemfører en uddannelse – det gælder også dem, der ikke trives i traditionelle klasselokaler. Uddannelse skal nemlig ikke kun være for de bogligt stærke. Vi skal skabe muligheder for alle – også for dem, der lærer bedst med hænderne. Disse visioner kræver reformer, men også respekt for virkeligheden. Mange unge har brug for støtte og opfølgning for at lykkes. Det ansvar skal vi tage på os.

For det tredje skal vi fremme økonomisk ansvarlighed og gennemsigtighed. Der er ikke råd til spild. Offentlige midler skal bruges med omtanke og med blik for, hvad der skaber værdi for befolkningen. Vi vil gennemgå og modernisere de offentlige strukturer, rydde op i forældede ordninger og sikre en mere enkel og effektiv styring. Samtidig skal vi øge gennemsigtigheden i den offentlige administration, så befolkningen får bedre indblik i, hvordan beslutninger bliver truffet. Det handler om tillid. Og det handler om respekt for det fællesskab, vi alle er en del af.

Alt dette kan kun lykkes, hvis vi vælger samarbejds vej. Det gælder ikke kun internt i Naalakkersuisut. Det gælder hele Inatsisartut. Det forrige Naalakkersuisut tog et vigtigt skridt ved at åbne for brede politiske forlig. Den tilgang ønsker vi at bygge videre på.

Fremtiden tilhører ikke ét parti. Den tilhører os alle. I Naalakkersuisut mener vi, at et godt samarbejde på tværs af vores politiske forskelle vil gøre det muligt at skabe og gennemføre reformer, der holder. Reforme, som bliver forstået og accepteret. Reforme, som giver mening for befolkningen. Og ikke mindst reforme, som sikrer, at vi kan overholde førmtalte samfundskontrakt om at videregive et bedre samfund end det vi overtog.

---

### **Vi skal selv finde og definere vores plads i verden**

Grønland er mere end bare et land i Nordatlanten. Vi er en del af hele verden, og vi fortjener en stærk og respekteret plads i det internationale samarbejde. Vores stemme er måske ikke den største, men den er unik. Den bygger på et folk, der gennem generationer har levet i tæt samspil med naturen og har vist, at det er muligt at skabe et moderne samfund med respekt for de vilkår og værdier, som vores forfædre har videregivet til os. Den erfaring giver os en stemme, der kan inspirere og styrke de fællesskaber, som vi indgår i.

Arktis spiller nemlig en stadig vigtigere rolle i den globale sikkerhedspolitik. Når isen smelter, åbnes nye sejlruiter, nye ressourcer bliver tilgængelige og stormagternes interesse for regionen vokser. Vi står midt i denne udvikling, og det forpligter. Vi ønsker, at Arktis kommer til at være et forbillede for resten af verden, hvor vi viser at samarbejde og respekt for naturen går forud for konfrontation og konflikt. Vi skal i den

forbindelse være en aktiv stemme i det arktiske samarbejde og samtidig værne om, at udviklingen sker på vores præmisser og til gavn for vores folk.

I den sammenhæng fylder vores forhold til USA meget. USA er en vigtig partner og en tæt allieret både sikkerhedspolitisk og økonomisk. Men det er desværre endnu en gang nødvendigt at tale med en meget klar stemme til USA: Grønlands fremtid bestemmes af os i Grønland.

Mange herhjemme er blevet utrygge og endda decideret bange med baggrund i hårde udtalelser fra blandt andre den amerikanske præsident. Her vil jeg gerne mane til besindighed og tryghed. Når jeg går til ro om aftenen, så sover jeg trygt. Og i Naalakkersuisut er vi ikke bekymret over udtalelserne fra den amerikanske præsident og fra de folk, der er tæt på ham. Disse udtalelser ændrer ikke på virkeligheden. Virkeligheden er, at vi i Grønland er og forbliver et folk med ret til selv at forme vores vej.

Et samarbejde med USA skal være et partnerskab, der bygger på respekt og fælles interesser. Vi ønsker et samarbejde, hvor vi herhjemme får gavn af investeringer, handel og uddannelsesmuligheder, og hvor vi samtidig bidrager til stabilitet og sikkerhed i regionen. Venskab og alliancer skabes bedst, når begge parter mødes i øjenhøjde.

Det samme gælder vores samarbejde med Danmark. For Naalakkersuisut og for os alle sammen herhjemme er det åbenlyst, at Grønland er en vigtig del af Rigsfællesskabet. Vi bidrager med vores ressourcer, vores kultur og vores strategiske placering. Alt dette gør Rigsfællesskabet langt stærkere, end det ville have været uden os. Men det er som om, at dette faktum stadig ikke har rodfastet sig i København. Her har Grønland alt for længe været taget for givet. Det skal ændres. Samarbejdet kan kun udvikle sig, hvis det bygger på reel gensidig respekt og en klar forståelse af, at Grønland er en ligeværdig partner. Vi er ikke altid enige med Danmark, men vores fælles interesser er tydelige. Når vi i Grønland anerkendes og inddrages fuldt ud, kan vi sammen skabe tryghed, udvikling og bedre muligheder. Vi skal derfor i gang med de næste skridt i forhold til at sikre en udvikling, hvor vi får en klarere stemme og gradvist får mere og mere selvbestemmelse.

I den forbindelse er det vigtigt for os i Naalakkersuisut, at udviklingen foregår i et tempo, hvor vi kan følge med og hvor vi sikrer os, at befolkningens velfærd og levestandard bliver opretholdt. Det har på den baggrund været vigtigt at indgå en rammeaftale med Danmark for at skabe udvikling herhjemme. Den rammeaftale blev underskrevet her i tirsdags. Den betyder på kort sigt følgende:

- Danmark betaler for en lufthavn i Ittoqqortoormiit, så vores land kommer til at hænge bedre sammen.
- Danmark betaler for en ny dybvandshavn i Qaqortoq, så der for alvor kan komme gang i erhvervsudviklingen i Sydgrønland. Den nye havn betyder bedre muligheder for at udnytte potentialerne indenfor for eksempel turisme og råstoffer.
- Danmark betaler for de patienter, der bliver behandlet i det danske sundhedsvæsen.

Disse tiltag forbedrer vores samfundsøkonomi markant, da de enten skaber aktivitet og udvikling eller giver os markante besparelser.

På længere sigt giver aftalen os gode forudsætninger for at skabe fortsat fremgang og udvikling. I

Naalakkersuisut ser vi på den baggrund frem til det kommende samarbejde med den danske regering og vi vil gøre alt, hvad vi kan for at udfylde rammeaftalen med konkrete initiativer til gavn og glæde for befolkningen.

Vi skal være et land, der engagerer sig i verden. Vi skal være kendt som et samfund, der tager ansvar, der samarbejder og som altid insisterer på, at vores folk selv bestemmer deres fremtid.

---

### **Et trygt og godt samfund**

Et trygt og godt samfund bygger på ansvar. Ikke kun det ansvar, vi som politikere har for at skabe rammerne, men også det ansvar, vi hver især har for vores eget liv og vores egen tilværelse. Personligt ansvar og samfundsmæssigt ansvar går hånd i hånd. Når vi tager vare på hinanden og samtidig tager vare på os selv, så står vi stærkere som fællesskab.

Samtidig må vi aldrig glemme, at frihed er en grundpille i vores samfund. Frihed til at vælge sin vej i livet. Frihed til at tage initiativ, til at drømme og til at skabe. Men frihed hænger altid sammen med ansvar. Vi kan ikke kræve det ene uden at være villige til at bære det andet.

I denne tid oplever mange familier og enkeltpersoner, at hverdagen er blevet sværere. Priserne stiger på stort set alt. Disse prisstigninger er båret af udefrakommende forhold uden for vores kontrol. Men det ændrer ikke på, at de sætter pres på husholdningsbudgetterne. For mange betyder det, at der må spares på helt basale ting. Nogle forældre står med et valg mellem at betale regninger eller give deres børn mulighed for at dyrke den fritidsaktivitet, de holder allermest af. Nogle af vores ældre medborgere mærker uroen, når indkøbsturen i Pilersuisoq bliver dyrere og dyrere, og pensionen ikke rækker så langt. Dette skaber helt forståeligt bekymring hos mange. Det er vi meget bevidste om i Naalakkersuisut.

Det er vores ansvar som politikere at lette presset dér, hvor vi kan. Vi kan ikke fjerne alle problemer, men vi kan sikre, at de tiltag vi tager initiativ til, er til gavn for de fleste og til gene for de færreste. Vi skal samtidig holde fast i en ansvarlig økonomi, så vi ikke skubber byrden over på næste generation. Det er en svær balancegang.

Målet er dog ganske klart. Vi ønsker et land, hvor mennesker kan leve med tryghed og værdighed. Hvor frihed og ansvar følges ad. Og hvor man kan have tillid til, at samfundet står bag én, når hverdagen bliver for svær.

---

### **Ros, anerkendelse og respekt for hinanden**

Vi skal alle blive bedre til at se alt det gode, der sker i vores land. Udfordringer vil der altid være, og vi skal selvfølgelig tage dem alvorligt og tale åbent om dem. Men vi skal samtidig huske, at meget også går godt.

Alt for ofte har vi en tendens til at hæfte os ved det negative. En tendens til at brokke os i stedet for at rose og anerkende de fremskridt, som vi rent faktisk skaber. Hvis vi bliver bedre til at se og værdsætte det positive, vil vi også stå stærkere til at møde de udfordringer, der venter os.

Vi lever i en tid, hvor de sociale medier fylder meget i vores fælles samtale. De giver os muligheder for at dele tanker og meninger, men de kan også skabe en hård og uforsonlig tone. Det er blevet for nemt at gemme sig bag en skærm og kaste med hårde ord, som man aldrig ville sige ansigt til ansigt.

Lad os i stedet blive enige om at tale ordentligt til hinanden. Vi kan være uenige, men vi skylder hinanden respekt. For ord har magt. De kan såre, men de kan også hele. De kan splitte, men de kan også samle. Husk på, at de sociale medier netop er sociale. Lad os bruge dem til at løfte hinanden. Til at dele glæder. Til at styrke fællesskabet.

I den forbindelse er det værd at minde om, at vi herhjemme har utrolig mange mennesker, som hver dag tager ansvar. Mennesker, der arbejder hårdt og passer på deres familier. Vi har iværksættere, frivillige, forældre, lærere, pædagoger, fiskere, sygeplejersker, unge og ældre, som er gode rollemodeller. Som viser, at det kan lade sig gøre at skabe et godt liv og et stærkt fællesskab. De fortjener, alle en stor tak og de skal vide, at vi ser dem og anerkender dem.

Et stærkt samfund skabes ikke kun af politikere og myndigheder. Det skabes i fællesskab mellem os alle. Når vi roser hinanden, når vi viser respekt, og når vi hver især tager ansvar, så løfter vi vores land sammen. Vores samfund bliver ikke kun skabt gennem beslutninger i Inatsisartut og Naalakkersuisut. Det bliver hovedsageligt skabt i hverdagen via vores handlinger og væremåde.

Opfordringen herfra er på denne baggrund enkel: Tal pænt, vær respektfuld, og husk at glæde jer over det, der lykkes. For vi har al mulig grund til at tro på, at vi kan lykkes som samfund, hvis vi står sammen.

---

### **Hvad kan I forvente af os de næste fire år?**

Når vi ser frem mod de næste fire år, må vi være både realistiske og ambitiøse. Vi kan ikke løse alle udfordringer på én gang, men vi kan love at holde fast i en klar retning, at sige tingene som de er og at tage de beslutninger, der flytter vores land fremad.

For det første kan I forvente, at vi passer på økonomien.

For det andet kan I forvente, at vi gør det mere attraktivt at arbejde frem for at være på passiv forsørgelse. Vi har brug for, at flere bidrager til fællesskabet.

For det tredje kan I forvente, at vi tager fat på pensionerne. Vores ældre fortjener tryghed og respekt, og vi skal have et pensionssystem, der er til at forstå, som er fair, og som holder i længden. Det er en reform, vi ikke kan udskyde, og som vi vil tage fat på med ansvarlighed.

For det fjerde kan I forvente, at vi rydder op i det offentlige system. Mange oplever i dag, at det er uoverskueligt og langsomt, når man har brug for hjælp. Vi vil gøre det mere enkelt og mere effektivt. For det femte kan I forvente, at vi styrker Grønlands stemme i verden. Vi er et lille land, men vi har en unik stemme og et ansvar for at bidrage til en bedre verden. For det sjette kan I forvente, at vi skaber bedre vilkår for erhvervslivet. Fiskeriet skal fortsat være stærkt og have ordentlige rammer til at udvikle sig. Turismen skal vokse og skabe værdi lokalt. Og vi skal tiltrække investeringer i råstoffer og nye erhverv.

Vi kan ikke love mirakler, og vi kan ikke love, at vejen altid bliver let. Men vi kan love at tage ansvar og holde fast i kursen. Vi kan love at arbejde vedholdende for at skabe et land, der står stærkere, mere retfærdigt og mere trygt end i dag.

---

### **Vi glæder os til samarbejdet**

Vi har et stort ansvar foran os. Vi skal turde at tage de svære beslutninger, men vi skal også huske at glæde os over det, vi allerede har opnået. Vi skal turde drømme, men samtidig stå fast på virkeligheden. Vi skal tale åbent om vores udfordringer, men aldrig glemme at løfte blikket mod de muligheder, der ligger foran os.

I Naalakkersuisut tror vi på, at vi kan lykkes, hvis vi vælger samarbejde frem for splid, hvis vi taler hinanden op i stedet for ned, og hvis vi hver især tager ansvar for både os selv og for fællesskabet.

Vi kan ikke love guldkrugger for enden af regnbuen. Men vi kan love aldrig at vige tilbage, aldrig at miste retningen og altid at kæmpe for et Grønland, hvor fællesskabet står stærkere, retfærdigheden fylder mere, og trygheden mærkes af alle.

Sammen med jer vil vi skabe et samfund, hvor friheden vokser, hvor trygheden mærkes og hvor fremtiden lyser for dem, der kommer efter os.

Tak for ordet.